

MONIKA ŚLUFIŃSKA

Uniwersytet Jagielloński

KOBIETY I WŁADZA JAKO SFERA ZAINTERESOWANIA POLSKICH OŚRODKÓW EKSPERCKICH

W Polsce, podobnie jak w innych krajach, coraz większą rolę odgrywają ośrodki eksperckie zajmujące się między innymi analizą poszczególnych aspektów wybranych polityk publicznych. W sferze zainteresowań tych ośrodków winna pozostawać również tematyka związana z obecnością kobiet w polityce. Celem niniejszego artykułu jest analiza aktywności wybranych polskich think tanków, odnosząca się do szeroko rozumianej problematyki kobiecej, poprzez udzielenie odpowiedzi na następujące pytania badawcze: (P1) Czy ośrodki eksperckie relewantnych polskich partii politycznych są promotorami obecności kobiet w polityce? (P2) Czy jest to zależne od specyfiki danego ośrodka eksperckiego? (P3) Czy zainteresowanie polskich think tanków kwestią kobiecą jest zależne od proveniencji politycznej danego ośrodka eksperckiego?

W USA i Europie Zachodniej od lat prowadzone są badania naukowe analizujące genezę, historyczne znaczenie, ale przede wszystkim wpływ ośrodków eksperckich na decydentów politycznych. We współczesnej literaturze przedmiotu istnieje więc wielość definicji i typologii think tanków – większość naukowców mianem tym określa niezależne instytucje badawcze zajmujące się opracowywaniem analiz i opinii dotyczących istotnych spraw społecznych, ekonomicznych czy odnoszących się do

problematyki międzynarodowej¹. Z dzisiejszej perspektywy można wręcz mówić już o czterech generacjach think tanków w świecie. Pierwszy okres to lata 1919–1945², kiedy doszło do powołania pierwszych instytucji badawczych w Stanach Zjednoczonych czy Wielkiej Brytanii, zaangażowanych w prognozowanie wydarzeń na arenie międzynarodowej. W krótkim okresie instytucje te przeistoczyły się w think tanki specjalizujące się głównie w tematyce związanej z bezpieczeństwem międzynarodowym³. Następny okres w rozwoju think tanków to czas zimnowojennej rywalizacji i powstawania coraz to nowych instytucji, głównie w Stanach Zjednoczonych. W tym też okresie z powodu zarówno metod ich działania, jak i powiązań z instytucjami odpowiedzialnymi za obronę narodową spopularyzowało się nazywanie ośrodków analitycznych terminem „think tanki”⁴. Kolejny wymieniany i zakończony już etap w ewolucji ośrodków eksperckich przypadał lata 1989–2008, charakteryzujące się zwiększającą się liczbą think tanków w świecie, głównie w Europie. Obecna faza to działalność ośrodków eksperckich, których znaczenie nie ogranicza się jedynie do wpływu na decydentów w poszczególnych państwach, ale dotyczy możliwości oddziaływania na różnorodne płaszczyzny globalnego zarządzania. Należy zauważyć, iż współcześnie think tanki bezpośrednio uczestniczą w upowszechnianiu różnorodnych idei i wartości w wymiarze nie tylko

¹ S. Boucher, M. Royo, *Les Think Tanks. Cerveaux de la Guerre des Idées*, Paris 2006, s. 35.

² Znajdziemy też w literaturze przedmiotu koncepcje wskazujące, że pierwsze amerykańskie think tanki pojawiły się zaraz po wojnie secesyjnej i zalicza się do nich: The U.S. Industrial Commission (1892), The National Civic Federation (1900), The New York Bureau of Municipal Research (1906), obecnie znany pod nazwą Institute of Public Administration (IAP), The Russell Sage Foundation (1907), Carnegie Endowment for International Peace (1910). J.A. Smith, *The Idea Brokers: Think Tanks and the Rise of the New Policy Elite*, New York 1991.

³ Przykładem takich instytucji są Royal Institute for International Affairs (Chatham House) powołany w lipcu 1920 roku w Londynie czy nowojorski Council on Foreign Relations.

⁴ *Think tank* (ang.) – myślący czołg lub rezerwuar myśli.

narodowym, ale także globalnym⁵. Trudno jest precyzyjnie określić liczbę think tanków działających obecnie w świecie. Jeśli uznać za miarodajny ranking stworzony przez ośrodek Think Tanks and Civil Societies Program (TTCSP), afiliowany przy Uniwersytecie Pensylwanii, a prowadzony przez prof. Jamesa McGanna, to w ich najnowszym raporcie *2016 Global Go to Think Tank Index Report* ogłoszonym 26 stycznia 2017 roku uwzględniono 6846 think tanków ze 182 państw świata⁶.

Działalność współczesnych think tanków można sprowadzić do czterech najważniejszych sfer: politycznej – zawierającej w sobie również wymiar dyplomatyczny i militarny, ekonomicznej – dotyczącej funkcjonowania lokalnych środowisk biznesowych i firm o zasięgu międzynarodowym, medialnej – odpowiedzialnej za przepływ informacji oraz kształtowanie opinii i sposobu myślenia nie tylko społeczności lokalnych, ale także międzynarodowych. Ostatnią z dziedzin będących w obszarze zainteresowania ośrodków eksperckich pozostaje sfera naukowa – odnosząca się do realizacji badań, a następnie do popularyzacji wiedzy⁷. Ważną sprawą pozostaje również wyjaśnienie kwestii niezależności think tanków – wszystkie bowiem ośrodki eksperckie pretendują do określania się jako niezależne instytucje, których autonomiczność rozpatrywana jest na przynajmniej trzech płaszczyznach: ekonomicznej, politycznej i intelektualnej. Źródeł finansowania ośrodków eksperckich możemy zdefiniować również kilka:

⁵ D. Abelson, *Old World, New World: the Evolution and Influence of Foreign Affairs think-tanks*, „International Affairs” 2014, 90, 1, s. 125–142.

⁶ Twórcy raportu poinformowali jednakże, że nieodnotowanie i niezaklasyfikowanie danego think tanku w rankingu nie oznacza, iż nie jest on ważnym ośrodkiem doradczym w swoim kraju, ale że nie spełnia on kryteriów umożliwiających porównanie go z innymi relewantnymi organizacjami eksperckimi. Metodologia badań empirycznych nad think tankami opracowana przez TTCSP jest powszechnie akceptowana oraz uznana w naukach politycznych; http://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=think_tanks (20.03.2017).

⁷ Ważną pozycją poświęconą obszarom zainteresowań (*space of think*) ze strony ośrodków eksperckich są prace: T. Medvetz, *Think Tanks in America*, Chicago 2012; P. Bourdieu, L. Boltanski, *La production de l'idéologie dominant*, „Actes de la recherche en sciences sociales” 1976, 2–3, s. 3–73.

dotacje państwowe, czyli pieniądze publiczne, fundusze europejskie, indywidualni darczyńcy, fundacje czy wreszcie prywatne przedsiębiorstwa. W Europie w porównaniu ze Stanami Zjednoczonymi finansowanie think tanków przez fundacje jest marginalnym rozwiązaniem⁸. Reasumując, istnieją trzy modele finansowania działalności eksperckiej: amerykański – opierający się w większości na prywatnych dotacjach przedsiębiorców, fundacji itp.⁹; model francuski – w przypadku którego eksperci i analitycy subsydiowani są w znacznej mierze z budżetu państwa; oraz rozwiązanie niemieckie – charakteryzujące się tym, że oprócz niezależnych ośrodków analitycznych dotowanych przez prywatny kapitał odnajdujemy w nim także wielkie partyjne fundacje: Konrad-Adenauer-Stiftung (CDU), Friedrich-Ebert-Stiftung (SPD), Friedrich-Naumann-Stiftung (FDP), Hanns-Seidel-Stiftung (CSU) oraz Rosa-Luxemburg-Stiftung (PDS) czy wreszcie Heinrich-Böll-Stiftung będącą zapleczem Die Grünen. Jak już wcześniej wspomniano, w literaturze przedmiotu odnajdujemy wiele sposobów klasyfikacji think tanków w zależności od przyjętych założeń, kryteriów i wskaźników. Stosując wyznacznik szeroko rozumianej niezależności, wyróżnimy następujące rodzaje ośrodków eksperckich: autonomiczne i niezależne, prawie niezależne, zrzeszone z uniwersytetami, związane z partiami politycznymi czy powiązane z rządami państw i tzw. prawie rządowe. Kryterium związku z doktryną polityczną pozwala na rozróżnienie chociażby think tanków: konserwatywnych, libertariańskich, centrowprawicowych, centrolewicowych, liberalnych. Ponadto istnieją inne liczne typologie stosowane przez badaczy ośrodków analitycznych, między

⁸ W USA zarówno w okresie międzywojennym, jak i po II wojnie światowej ważnymi donatorami ośrodków eksperckich pozostawały trzy fundacje: Carnegie, Rockefeller oraz Ford.

⁹ Przykładowo w 2002 roku piętnaście największych amerykańskich fundacji przekazało 136 485 000 USD na działalność prowadzoną przez think tanki. Największymi historycznie darczyńcami są: The Ford Foundation, Brookings Institution, Bill and Melinda Gates Foundation. A. Rich, *War of Ideas. Why Mainstream and Liberal Foundations and the Think Tanks They Support Are Losing in the War of ideas in American Politics*, „Stanford Social Innovation Review” 2005, 3, s. 13.

innymi Jamesa McGanna czy Diane Stone¹⁰. Ciekawą typologię zaproponował Carol Weiss, który wyróżnia cztery rodzaje ośrodków eksperckich. Pierwszy z nich to tzw. „uniwersytety bez studentów”, czyli ośrodki badawcze sporządzające profesjonalne ekspertyzy o charakterze naukowym. Kolejny typ to ośrodki eksperckie pracujące dla instytucji publicznych i jednocześnie przez nie subsydiowane. Następną kategorią to *advocacy think tanks*, czyli ośrodki, które w swej działalności zajmują się propagowaniem konkretnych spraw i idei. Ostatnim wymienianym przez Weissa rodzajem think tanków są właśnie ośrodki powiązane czy wręcz afiliowane przy partiach politycznych, które to ośrodki mimo bliskich relacji z rodzimymi ugrupowaniami politycznymi pragną zachować pewną autonomię, zezwalającą im na utrzymanie jakości i wiarygodności ich badań oraz analiz eksperckich. Istotnym zagadnieniem pozostaje także kwestia funkcji, jakie pełnią ośrodki eksperckie. Do najczęściej wymienianych należy zaliczyć: analityczną, programową, edukacyjną, mobilizacyjną, kształtowania elit i kontrolną¹¹. Wszystkie te aktywności mają wpływ na pozycję ośrodków eksperckich w poszczególnych krajach, ale także na to, czy są one odnotowywane w międzynarodowych rankingach. Ważnym problemem badawczym dotyczącym think tanków jest ich usytuowanie w systemie politycznym. Ośrodki eksperckie to materia niezwykle różnorodna, co wymusza w eksploracji tego zagadnienia korzystanie z różnorodnych metod i technik badawczych: „[...] w nauce o polityce powinniśmy zrozumieć i wykorzystać silne punkty różnych teorii. [...] Zasadnicze znaczenie ma dążenie do lepszego zrozumienia życia politycznego”¹². Toteż często stosowaną

¹⁰ J. McGann, *Think Tanks and Policy Advice in the United States*, New York 2007, s. 6–18; *Think Tank Traditions: Policy Research and the Politics of Ideas*, ed. D. Stone, A. Denham, Manchester 2004, s. 13; P. Zbieranek, *Polski model organizacji typu think tank*, Warszawa 2011, s. 25–31.

¹¹ D. Abelson, E. Lindquist, *Think Tanks in North America*, [w:] J. McGann, R. Weaver, *Think Tanks and Civil Societies*, New Brunswick, NJ 2000, s. 43.

¹² *Problems and Methods in the Study of Politics*, ed. I. Shapiro [et al.], Cambridge 2004, s. 37.

w przypadku prac nad think tankami w ujęciu funkcjonalnym jest analiza systemowa. Dzięki niej badacze nie tylko szczegółowo określają problematykę poznawczą i ustalają najważniejsze współzależności występujące pomiędzy chociażby partiami i think tankami, ale także charakteryzują ich naturę, by następnie zweryfikować ją dzięki wykorzystaniu teorii racjonalnego wyboru oraz teorii w ujęciu decyzyjnym. Ponadto stosowanie jednocześnie podejścia dedukcyjnego i indukcyjnego pozwala na rzeczową i bezstronną analizę badanych relacji między think tankami i innymi elementami systemu politycznego, co umożliwia objaśnianie ich podłoża i specyfiki, a jednocześnie pozwala na przedstawienie przypuszczeń dotyczących ewentualnych tendencji na przyszłość w zakresie współistnienia badanych podmiotów. Kluczowym problemem badawczym jest niewątpliwie stwierdzenie, czy politycy i inni decydenci rzeczywiście czynią użytek z pracy think tanków. Nadto jednoczesne stosowanie zarówno metod ilościowych i jakościowych oraz oparcie analizy na gruncie teorii systemowej, teorii racjonalnego wyboru oraz ujęcia decyzyjnego dostarcza całościowego przekroju zależności pomiędzy think tankami i innymi podmiotami. Bez wątpienia nie można nadal porównywać statusu think tanków amerykańskich czy brytyjskich z innymi ośrodkami eksperckimi w Europie. Głównymi powodami są nie tylko znacznie większa liczba¹³ i dłuższy czas funkcjonowania amerykańskich think tanków¹⁴ czy ich sposób finansowania, ale

¹³ Jeśli popatrzymy na geografę występowania think tanków, to najwięcej jest ich w Ameryce Północnej – 30%, natomiast w Europie – 27%, Azji – 18%, Ameryce Łacińskiej i Karaibach – 11%, Afryce – 8%, Afryce Północnej i Bliskim Wschodzie – 5%, Oceanii – 1%.

¹⁴ W Europie Zachodniej najstarsze z think tanków to wspomniany już brytyjski Chatham House (1920) czy szwedzki Stockholm International Peace Research Institute (1966). W Europie Środkowo-Wschodniej jednymi z pierwszych think tanków były polskie: Centrum Analiz Społeczno-Ekonomicznych (1991), Polski Instytut Spraw Międzynarodowych (1996) i rosyjski Carnegie Moscow Center (1994). W Afryce natomiast: South African Institute of International Affairs (SAIIA, 1934), Institute for Security Studies (ISS, 1991), Communication, Education and Research Services (CEDRES, 2005) oraz The Council for the Development of Social Science Research in Africa (CODESRIA, 1973). W Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie

przede wszystkim właśnie umiejscowienie w systemie politycznym. I tak na przykład badacze francuskich think tanków zauważają, że decydenci polityczni we Francji często obawiają się skorzystać z pracy niezależnych ekspertów, a wręcz nie mają zwyczaju zwracania się do niezależnych instytucji, zaś w przypadku władz amerykańskich poszukiwanie pomocy w ekspertyzach i raportach niezależnych ośrodków analitycznych jest naturalnym zjawiskiem. Społeczeństwo amerykańskie zaś od dawna jest przyzwyczajone do obecności think tanków w polityce, wszak to dyskusjami prowadzonymi przez ekspertów wypełnione są anglosaskie media, a na podstawie analiz opracowywanych przez specjalistów zatrudnianych w ośrodkach eksperckich są wprowadzane rzeczywiste zmiany legislacyjne. Ponadto działalnością centrów analitycznych są też zainteresowane same media, które informują o ich pracy i nieprzerwanie monitorują ich aktywność. Tymczasem w europejskiej ewaluacji ośrodków eksperckich nadal dyskusyjne pozostaje to, które z niezależnych instytucji doradczych można zaklasyfikować jako think tanki. Oprócz podstawowych kryteriów, takich jak: charakter organizacyjny, status prawny, autorament ekspertyz i raportów, względna niezależność od instytucji rządowych, partii politycznych i lobby, wymienia się także odbiór społeczny mierzony w kontekście relacji think tank – władza polityczna z naciskiem na szczególnie ważną funkcję socjologiczną think tanków, jaką jest wpływ na elity polityczne. Reasumując, aby zrozumieć, dlaczego te „rezerwuary myśli” mogą wpływać na programy polityczne, a przez to na agendę działań politycznych, należy zwrócić uwagę, że w dzisiejszych czasach ilość i różnorodność

do najstarszych think tanków zaliczyć można: libański The Carnegie Middle East Center (2006), działający w Dubaju Gulf Research Center (GRC, 2000) oraz egipski l'Al-Abraham Center for Political and Strategic Studies (1968) i marokański Centre d'études et de recherches en sciences sociales (1958). W Ameryce Łacińskiej pierwszym ośrodkiem eksperckim był powstały w Brazylii Fundação Getúlio Vargas (1944), kolejnym chilijskie Centro de Estudios Públicos (1980). Wśród azjatyckich think tanków najstarszymi są: The Japan Institute of International Affairs (1959) oraz powstały w New Delhi Institute for Defence Studies and Analyses (IDSA, 1965), a także Chinese Academy of Social Sciences (1977).

informacji niezbędnych do podejmowania decyzji gwałtownie wzrasta. Stąd też decydenci polityczni potrzebują wyselekcjonowanych i zinterpretowanych danych pochodzących z różnych obszarów: technicznych, socjologicznych czy historycznych, które są niezbędne do wdrażania procesu decyzyjnego. Konieczność zapoznania się z faktami zmusza mocodawców do sięgania po materiały zawierające: oceny dokonywane przez grupy nacisku, raporty instytucjonalne, sondaże na temat opinii o działaniach rządu, a także informacje dotyczące często spraw czysto technicznych. Potrzeba otrzymywania informacji sprawnie i merytorycznie przygotowanych, o szczególnej użyteczności i dostępności, a niekiedy wręcz informacji wrażliwych stała się koniecznością. I to zapewne pozostaje jednym z istotnych powodów rosnącego zainteresowania czy wręcz powodzenia think tanków w świecie. Rozwój ośrodków eksperckich pozwala bowiem analizować wiele aspektów życia społeczno-politycznego, ekonomicznego itp. Kluczowym zagadnieniem jest jednakże, w równej mierze, wiedza obywateli na temat istnienia i funkcjonowania think tanków oraz ich stosunek wyrażający się między innymi zaufaniem do pracy eksperckiej, a w konsekwencji do roli, jaką odgrywają intelektualisci w społeczeństwie. Pojawia się wręcz pytanie, czy działalność tychże intelektualistów ułatwia decydentom politycznym podejmowanie decyzji, czy raczej wpływa na podawanie w wątpliwość metody funkcjonowania procesu decyzyjnego.

Think tanki wszak w rzeczywistości – dzięki przekazywanym władzy informacjom – mogą mieć wpływ na programy polityczne, a w konsekwencji na nią samą. W systemach demokratycznych ośrodki analityczne poprzez łączenie idei i wiedzy, co wynika z prowadzonych badań, potrafią skutecznie wpływać na decydentów¹⁵. Jednakże należy pamiętać, iż kategoria polskich think tanków afiliowanych przy partiach politycznych jest stosunkowo niedawno powstałą ich odmianą i można do nich zaliczyć

¹⁵ X. Carpentier-Tanguy, *Influences et innovations politique: les think tanks (perspective historique)*, „Revue Européennes”, 30.03.2006, s. 1–13.

chociażby: Instytut Sobieskiego (PiS)¹⁶, Instytut Obywatelski (PO)¹⁷, Fundację Dyplomacja i Polityka (PiS)¹⁸, Potrafisz Polsko! (Kukiz'15)¹⁹, Lepszą Polskę (.Nowoczesna)²⁰, Instytut Polityczny im. Macieja Rataja (PSL)²¹, Plan Zmian (Twój Ruch)²² czy Centrum im. Ignacego Daszyńskiego (SLD)²³. Ponadto dokonując chociażby pobieżnej analizy aktywności wyżej wymienionych think tanków, należy niestety stwierdzić, iż liczba, a przede

¹⁶ Instytut Sobieskiego – największy działający od 2005 roku ośrodek doradczy o proweniencji konserwatywnej Tworzymy idee dla Polski, www.sobieski.org.pl (21.03.2017).

¹⁷ Instytut Obywatelski – think tank polityczny. Stanowi eksperckie zaplecze partii Platforma Obywatelska RP. Instytut jest ośrodkiem badawczo-analitycznym. Prowadzi działalność ekspercką, wydawniczą i edukacyjną. Działa od marca 2010 roku. Motto IO sprowadza się do hasła: „Myślimy, by działać. Działamy, by zmieniać”, www.instytutobywatelski.pl (21.03.2017).

¹⁸ Fundacja Dyplomacja i Polityka – powstały w 2013 roku think tank stanowiący eksperckie zaplecze dla Prawa i Sprawiedliwości z zakresu polityki międzynarodowej, integracji europejskiej, polskiej polityki zagranicznej, praktyki dyplomatycznej, www.dyplomacja.org (21.03.2017).

¹⁹ Potrafisz Polsko! – działające od 4 kwietnia 2016 roku zaplecze eksperckie formacji Kukiz'15. Jego zadaniem ma być monitorowanie przebiegu procesu legislacyjnego w Polsce, www.potrafiszpolsko.net (21.03.2017).

²⁰ Lepsza Polska – ogólnopolska sieć ekspercka partii .Nowoczesna, powołana do życia 1 lipca 2016 roku, *Sieć ekspercka Nowoczesnej „Lepsza Polska” ruszyła. Najpierw przeanalizuje program partii*, www.nowoczesna.org/siec-eksperscka-nowoczesna-lepsza-polska-ruszylnajpierw-przeanalizuje-program-partii/ (21.03.2017).

²¹ Instytut Polityczny im. Macieja Rataja – think tank Polskiego Stronnictwa Ludowego, powstały z inicjatywy delegatów na XI Kongres Stronnictwa (listopad 2012 roku). Decyzję o powołaniu Instytutu, którego prezesem został poseł do Parlamentu Europejskiego dr Czesław Siekierski, podjęto specjalną uchwałą, a think tank stał się ciałem doradczym i analitycznym PSL, prowadzącym działalność seminaryjną, konferencyjną i badawczą w sferze polityk publicznych, gospodarki i kultury, <https://facebook.com/instytut.polityczny/> (21.11.2016).

²² Plan Zmian – think tank ugrupowania Ruch Palikota/Twój Ruch. Jego powstanie ogłoszono 24 maja 2012 roku podczas konferencji prasowej w sejmie. Pierwszym szefem został Krzysztof Iszkowski, a 23 lipca 2014 roku na czele ośrodka stanęła Barbara Nowacka.

²³ Centrum im. Ignacego Daszyńskiego – pierwszy polski socjaldemokratyczny think tank założony w listopadzie 2011 roku przez Tomasza Kalitę, Bartosza Machalicę, Przemysława Potockiego i Bartosza Rydlińskiego, [www.facebook.com/centrum.daszynskigo](https://facebook.com/centrum.daszynskigo); <https://twitter.com/daszynskicentre> (20.03.2017).

wszystkim jakoś prezentowanych raportów i opinii nie jest imponująca i raczej przypomina publicystykę polityczną niż merytoryczne eksperyty. Think tanki te z pewnością, jak często same o sobie piszą, są raczej polem wymiany myśli niż skutecznie działającym zapleczem eksperckim. Na gruncie polskiej nauki brak jest kompleksowych badań poświęconych wpływowi polskich think tanków na decydentów politycznych, co z pewnością wzbogaciłoby wiedzę na temat relacji: zaplecze eksperckie – polityczni mocodawcy. Należy również pamiętać, iż think tanki w Polsce działają w różnych formach organizacyjnych i prawnych. A od paru lat pojawił się też pomysł stworzenia nowych rozwiązań prawnych dla polskich ośrodków eksperckich związanych z działalnością polityczną czy wręcz projekt powołania nowej kategorii think tanków na wzór niemiecki – tzw. fundacji politycznych. Poselski projekt ustawy o fundacjach politycznych budził jednak liczne kontrowersje, głównie z powodów propozycji dotyczących finansowania: możliwe miałyby być mianowicie finansowanie tych fundacji z innych źródeł niż tylko subwencje.

Analizując zaś aktywność ośrodków eksperckich relevantnych polskich partii politycznych, należy niestety stwierdzić, iż nie są one promotorami obecności kobiet w polityce. I tak Instytut Sobieskiego w żadnej z kategorii swej działalności: komentarzach, analizach, raportach, a tym bardziej książkach nie porusza w ogóle kwestii kobiecej. Nie powinno to jednak zaskakiwać, gdyż Instytut deklaruje, „iż rozwija swoją działalność w takich obszarach jak: finanse publiczne, polityka energetyczna, polityka gospodarcza, przedsiębiorczość i innowacje, przestrzeń i transport, nauka i edukacja, polityka bezpieczeństwa, geopolityka polska, studia nad rządem”²⁴. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w przypadku Fundacji Dyplomacja i Polityka, ale należy też pamiętać, iż jest to stosunkowo nowy ośrodek, który określa się wręcz jako specjalizujący się w tematyce polityki międzynarodowej, integracji europejskiej, polskiej polityki zagranicznej czy praktyki dyplomatycznej, toteż poza zainteresowaniem ekspertów tegoż think tanku pozostają problemy kobiet, a w szczególności ich obecność

²⁴ www.sobieski.org.pl/misja/ (20.03.2017).

w polityce. Trudno także oceniać działalność nowo powołanego ośrodka eksperckiego Potrafisz Polsko! Co prawda w statucie fundacji odnajdujemy punkt 8 informujący, iż prowadzi ona „działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn”, jednak jej sztandarowy Program Potrafisz Polsko ma zostać dopiero uruchomiony. Jednocześnie należy niestety dodać, iż ani do Zarządu, ani do Rady Fundacji nie powołano żadnej kobiety. Również Instytut Polityczny im. Macieja Rataja, kierowany przez dr. Czesława Siekierskiego, podczas żadnej ze swych konferencji ani licznych seminariów poświęconych głównie kwestiom ekonomicznym, konstytucyjnym, europejskim, polityce samorządowej czy wreszcie ruchowi ludowemu nie podnosił spraw obecności kobiet w polityce.

Do think tanków podejmujących tematykę odnoszącą się do szeroko rozumianych spraw kobiet zaliczyć należy natomiast Instytut Obywatelski, który w trakcie siedmiu lat swojego istnienia w ramach różnych aktywności zajmował się tematami dotyczącymi spraw kobiet. Były to zarówno raporty, jak i analizy, chociażby raport *Sytuacja kobiet na rynku pracy w Polsce* czy publikacja w ramach serii Zeszyty Instytutu *Matki, żony, przedsiębiorczynie* poruszająca takie kwestie, jak: obecność kobiet w biznesie, ich pozycja w społeczeństwie, a także zaangażowanie w działalność polityczną. Ciekawą inicjatywą Instytutu były także teksty publicystyczne w ramach serii Lupa Instytutu pod znamienym tytułem *Przyszłość jest kobietą*, w których również podjęto tematy związane z równością kobiet w sferach gospodarki i polityki. Na uwagę zasługują też komentarze *Promowanie kobiet w rządzie* autorstwa Magdaleny Heczko, która już we wrześniu 2010 roku pisała o potrzebie wspierania działań mających na celu zwiększenie udziału kobiet w rządach i odnosząc się do raportu opracowanego przez firmę Deloitte *Ścieżki władzy. Promowanie kobiet w rządzie*, konstatowała:

Parytety nie muszą być wprowadzone na stałe. Mają jedynie zainicjować pewien kierunek działania. Mają stworzyć środowisko przyjazne kobietom. Takie rozwiązanie przyniesie korzyści całemu społeczeństwu, zarówno mężczyznom, jak i kobietom. Stworzenie tym ostatnim odpowiednich

warunków do pracy i działania spowoduje również większe zaangażowanie mężczyzn w życie rodzinne, co z kolei może przełożyć się na pozytywne zmiany społeczne²⁵.

W podobnym stylu tę kwestię komentowała Agnieszka Kozłowska-Rajewicz, apelując: „Nie stać nas na marnowanie potencjału kobiet w polityce, biznesie czy którejkolwiek innej dziedzinie. Przywództwo kobiet to atrybut nowoczesności i szansa na konkurencyjność w świecie, w którym szerokie drogi i wygodne budynki są już standardem”²⁶. Natomiast najnowszą inicjatywą Instytutu Obywatelskiego jest poświęcenie numeru 12 kwartalnika „Instytut Idei” w całości kobietom w Polsce. Wśród licznych tekstów odnajdujemy między innymi polityczny komentarz Małgorzaty Kidawy-Błońskiej, zatytułowany *Polki zasługują na dużo więcej*, w którym z jednej strony autorka tłumaczy, iż w okresie rządów PO–PSL wprowadzono pewne rozwiązania dotyczące chociażby polityki zdrowotnej, mieszkalnictwa, edukacji, a także programy finansujące lub dofinansowujące: kupno mieszkania dla młodych, *in vitro*, uruchamianie żłobków i przedszkoli, które mogą wspierać polskie rodziny, z drugiej zaś strony przyznała, „że część potrzeb kobiet zaadresowaliśmy w latach 2007–2015 niewystarczająco”²⁷. Jednocześnie dostrzegła, iż – jak odnotowuje „The Economist” – tak zwany indeks szklanego sufitu w odniesieniu do polskich realiów ulega poprawie, w 2016 roku Polska znalazła się na 6. miejscu, dystansując chociażby takie kraje, jak Francja, Kanada czy Niemcy, co niestety absolutnie nie oznacza, że wszelkie utrudnienia, na które natrafiają kobiety, zostały wyeliminowane. Dysproporcje w wynagrodzeniach

²⁵ M. Heczko, *Promowanie kobiet w rządzie*, www.institutobywatelski.pl/11553/komentarze/promowanie-kobiet-w-rzadzie (21.03.2017).

²⁶ A. Kozłowska-Rajewicz, *Kobiety, płyńcie na fali!*, www.institutobywatelski.pl/15200/komentarze/kobiety-plyncie-na-fali (21.03.2017).

²⁷ M. Kidawa-Błońska, *Polki zasługują na dużo więcej*, www.institutobywatelski.pl/26876/komentarze/polityka-komentarze/polki-zasluguja-na-duzo-wiecej (21.03.2017).

po między kobietami a mężczyznami maleją bowiem powoli, a reprezentacja kobiet w gremiach zarządczych polskich firm jest nadal poniżej średniej europejskiej. Ważną uwagą jest niewątpliwie stwierdzenie pani posłanki, że „zbyt często kariery kobiet rozbijają się o mentalność, stereotypowe postrzeganie roli kobiety i mężczyzny. Takie poglądy, zaszczepiane już w dzieciństwie, bardzo trudno wykorzenić. Mentalności nie zmienimy ustawami. Żeby rozbić stereotyp, musimy zacząć od edukacji, i to jak najwcześniej”²⁸. W komentarzu znalazło się również odniesienie do obecności kobiet w polityce i tu również autorka dostrzegła, że wprowadzona w 2011 roku ustawa kwotowa była tylko początkiem, gdyż nadal dane Międzynarodowego Stowarzyszenia Parlamentów dotyczące proporcji kobiet i mężczyzn w sejmie i senacie sytuują Polskę na 53. miejscu na świecie i 14. w Europie. Przy ocenie komentarza Małgorzaty Kidawy-Błońskiej cieszy to, iż posłanka jednego z relewantnych ugrupowań na polskiej scenie politycznej dostrzega trudności, z jakimi borykają się polskie kobiety i deklaruje, „że sprawa równości kobiet i mężczyzn jest jednym z priorytetów, a nie pobocznym elementem w programie partii (PO)”. Niestety trudno też nie odnotować, iż te deklaracje pojawiają się jako krytyka – jak dodaje – „antykobiecych działań partii rządzącej” i odpowiedź na organizowane „czarne marsze”.

Kolejnym think tankiem, który w swej aktywności stara się poruszać kwestię kobiet, jest Centrum im. Ignacego Daszyńskiego, choć dominującą problematyką podejmowaną przez ten ośrodek są próby odpowiedzi na pytanie o przyszłość europejskiej i polskiej socjaldemokracji, a także dylematy współczesnej demokracji. Tematyka odnosząca się do spraw kobiet pojawia się głównie przy okazji świętowania Międzynarodowego Dnia Kobiet, a także rocznic związanych z przyznaniem polskim kobietom praw wyborczych czy ostatnich wydarzeń, takich jak „białe marsze” i „czarne marsze”. Wówczas to lewicowi eksperci na łamach mediów społeczno-wych przypominają na przykład, co o roli kobiet w polityce sądził Ignacy Daszyński (8 marca 2016 roku) lub też popularyzują wyniki raportów: *Jaka jest przeciętna Polka* (8 marca 2015 roku) czy chociażby *The Global Gender*

²⁸ *Ibidem*.

Gap Report 2014 (30 października 2014 roku), ale także udostępniają informacje o wydarzeniach organizowanych przez inne ośrodki czy fundacje, jak na przykład debaty organizowane przez Friedrich Ebert Foundation: „Kobiety do polityki, polityka dla kobiet” (24 października 2016 roku) czy „Feminizm a prawicowy populizm” (13 lutego 2017 roku). Jednakże oprócz informowania o pewnych wybranych rocznicach czy wydarzeniach lewicowy think tank nie zainicjował ani też sam nie zorganizował debaty, seminarium lub konferencji, które dotyczyłyby promocji kobiet w polityce.

Ostatnim z omawianych think tanków jest Plan Zmian²⁹, którego działalność miała się w założeniu koncentrować przede wszystkim na odnawialnych źródłach energii oraz systemie ochrony zdrowia, propozycjach odnoszących się do zmian w sferze gospodarczej czy poprawy działania administracji, a także urbanistyki i mobilności zawodowej. Twórcy think tanku nie deklarowali poruszania problemu kwestii kobiecej i nawet gdy kierowanie nim objęła kobieta – Barbara Nowacka – również nie odnajdziemy w ramach aktywności ośrodka tej odnoszącej się do popularyzowania spraw kobiet, a zwłaszcza ich obecności w polityce. Mimo iż w dokumencie programowym Twojego Ruchu zatytułowanym *Program Plan Zmian 2014–2019* odnajdujemy postulaty o równouprawnieniu płci w gospodarce i życiu politycznym, a nawet dezyderaty odnośnie do wprowadzania narzędzi służących osiągnięciu równej reprezentacji kobiet i mężczyzn w życiu publicznym, takich jak kwota, parytet czy system suwakowy, to niestety nie odnotowujemy żadnych działań, które miałyby popularyzować te kwestie lub chociażby o nich informować.

Konkludując, należy stwierdzić, iż aktywność ośrodków eksperckich relewantnych polskich partii politycznych nie wskazuje na to, iż są one szczególnymi promotorami obecności kobiet w polityce. Wynika to zapewne, z jednej strony, ze słabości samych polskich think tanków – jako

²⁹ Plan Zmian, podobnie jak i Centrum im. Ignacego Daszyńskiego, są ośrodkami badawczymi partii nieobecnych w sejmie w trakcie jego obecnej kadencji, jednakże w VII kadencji Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarówno Twój Ruch, jak i Sojusz Lewicy Demokratycznej były relewantnymi ugrupowaniami polskiej sceny politycznej.

organizacje nowe w ramach polskiego systemu politycznego dopiero stopniowo budują swoją pozycję – natomiast z drugiej strony ze specyfiki poszczególnych ośrodków eksperckich, które w bardzo precyzyjny sposób określają obszary swoich zainteresowań. Ponadto niewątpliwie dostrzegamy pewną zależność, z której wynika, iż polskie think tanki o proveniencji neoliberalnej czy centrolewicowej będą bardziej skłonne do zajmowania się ważnymi problemami odnoszącymi się do kwestii pozycji i roli kobiet w społeczeństwie czy też do popierania ich aktywności politycznej niż ośrodki eksperckie afiliowane czy powiązane z ugrupowaniami prawicowymi, a w szczególności konserwatywnymi.